

Oppløsningen av Komintern

Taler

Arne Ording

Dato

25 mai 1943

Sted

London radio

- 1 Oppløsningen av Komintern har en aktuell politisk bakgrunn, men den er også slutten på en lang utvikling. Komintern ble grunnlagt i mars 1919 etter initiativ av det sovjetrussiske kommunistparti som dengang ble ledet av Lenin og Trotski. De kommunistiske ledere kjempet mot kontrarevolusjon og invasjon, og de var overbevist om at det nye styre bare kunne reddes av en revolusjon i de viktigste europeiske industriland. Kampen for sovjet-staten og for verdensrevolusjonen var derfor ett og det samme, og for å gjennomføre denne verdensrevolusjon trengte man en fast organisert og sentralt ledet internasjonal kamporganisasjon. I Mellom-Europa sto det borgerlige samfunn tilsynelatende foran et sammenbrudd, og både i Frankrike og Storbritannia var arbeiderbevegelsen blitt radikalisert under krigen. Etter et par år viste det seg imidlertid at det ikke var noen forutsetning for en kommunistisk revolusjon utenfor Sovjet-Samveldet. De revolusjonære oppstander i Tyskland ble slått ned, og Weimar-republikken rørte ikke ved grunnlaget for det gamle tyske samfunn. I de demokratiske vest-européiske land ble det borgerlige samfunn stabilisert, og flertallet av arbeiderne sluttet seg til de demokratiske sosialistiske partier. På den annen side ble de kontrarevolusjonære «hvite» arméer i Russland slått av den røde armé, og de borgerlige regjeringer i Vest-Europa oppga forsøket på å gjeninnføre den gamle orden i Sovjet-Samveldet. Det oppsto altså en mulighet for at Sovjet-Samveldet kunne leve videre selv om det ikke ble støttet av sovjet-republikker i de andre land.

Etter Lenins død utbrøt det en bitter politisk og teoretisk strid innenfor det russiske kommunistparti som hadde diktatorisk makt i Sovjet-Samveldet.

- 25 Trotski og hans meningsfeller holdt fast ved at sovjetstyrets varige eksistens var avhengig av en internasjonal revolusjon, mens Stalin og de fleste av den nye generasjon av ledere hevdet at det var mulig å gjennomføre sosialismen i et enkelt land. Stalin gikk av med seiren, og under hans ledelse ble det gjennomført en industrialisering og en kollektivisering av jordbruket som krevde store offer,

men som skapte et økonomisk og sosialt grunnlag for sovjetstyret. Denne utvikling førte også til at Komintern fikk en annen oppgave. Dens hovedoppgave ble ikke lenger å arbeide for verdensrevolusjon, men å beskytte Sovjet-Samveldet mot angrep utenfra under gjenoppbyggingsperioden. I hele
35 denne periode hersket det i Sovjet-Samveldet den dypeste mistro til de vest-europiske kapitalistiske land, og man var redd for at det ville bli dannet en koalisjon av alle de andre stormakter mot Sovjet-Samveldet. Det var derfor av stor interesse for Samveldet at det i disse land var revolusjonære partier som kunne forhindre at deres stridskrefter ble brukt til angrep på Samveldet og som i
40 det hele var villig til å gå hensynsløst inn for sovjet-statens interesser. De kommunistiske partier fikk også i denne tid en viss tilslutning, særlig blant unge arbeidere som var misfornøyd med de sosialdemokratiske partiers moderate og forsiktige politikk, og som med begeistring hørte beretningene om det sosialistiske oppbygningsarbeid i Sovjet-Samveldet.

45 De kommunistiske partier fikk imidlertid aldri noen av gjørende betydning, ikke engang innenfor arbeiderbevegelsen som de først og fremst vendte seg til. Det var det sovjet-russiske kommunistparti som hadde ledelsen i Komintern, og Komintern ble derfor blandet inn i de indre russiske stridigheter. Videre ble
50 Kominterns taktikk bestemt av hensynet til svingningene i Sovjet-Samveldets utenrikspolitikk, og ledelsen ble stadig strammere og mer sentralisert. De forskjellige kursendringer ble ledsaget av eksklusjoner og fordømmelser som svekket tilliten til de kommunistiske partier. Selv om de kommunistiske partier nok ennå på mange måter kunne være nyttige for Sovjet-Samveldet, så ble
55 vinningen stadig mer tvilsom. Kominterns virksomhet skapte bitter strid innenfor arbeiderbevegelsen og bidro til å skape uvilje innen mange kretser som hadde sympati for sovjetstyret i Russland, men som mente at arbeiderbevegelsen i de andre land måtte bygge på sine egne demokratiske og nasjonale tradisjoner. På den annen side utnyttet fascistiske og reaksjonære krefter bolsjeviskrekken
60 og Kominterns virksomhet til å forgifte forholdet mellom Sovjet-Samveldet og de borgerlige, demokratiske krefter som kunne være villig til å samarbeide med Samveldet mot truselen fra aksemaktene. I 1930-årene trådte derfor Komintern stadig mer i bakgrunnen, og etter at Samveldet kom med i krigen, har Komintern praktisk talt ikke vært brukt i propagandaen.

65 Det tyske overfallet førte til at Sovjet-Samveldet og de store vestlige demokratier ble allierte, og skapte et interessefellesskap som var sterkere enn gamle ideologiske motsetninger. Disse motsetninger hadde vært så sterke at

70 forhandlingene mellom vestmaktene og Samveldet sommeren 1939 ikke førte fram. I mange britiske og amerikanske kretser trodde man at Samveldet ville være villig til å gå sammen med nazi-Tyskland, og i sovjet-russiske kretser hadde man mistanke om at vestmaktene når det kom til stykket, ville være villige til å støtte eller tolerere et tysk angrep på Sovjet-Samveldet. Etterat Samveldet er
75 kommet med i krigen, er denne mistillit etterhånden blitt avløst av gjensidig tillit. Begge parter er blitt klar over at de har en felles livsinteresse, nemlig å slå Hitler-Tyskland. Det avgjørende vendepunkt kom med Churchills tale 22. juni 1941, hvor han straks og uten forbehold gikk inn for et forbund med Sovjet-Samveldet. Senere er samarbeidet blitt ytterligere utviklet ved Churchills og
80 andre britiske statsmenns besøk i Moskva, ved Molotovs besøk i London og Washington, som førte fram til den russisk-britiske allianse, og ikke minst ved de britiske og amerikanske leveranser til Samveldet. Det som har vært avgjørende, har imidlertid vært de militære kjensgjerninger. I Samveldet viste man tidligere en viss utålmodighet når det gjaldt den annen front, men seiren i
85 Tunis og bombeangrepene på Tyskland har overbevist russerne om at vestmaktene mener det alvorlig når de erklærer at deres mål er aksemaktenes «betingelsesløse overgivelse».

Dette tillitsforhold trer klart fram i Stalins 1. mai-budskap. Samtidig har
90 beundringen for de sovjet-russiske arméers heltmodige kamp skapt en ny innstilling til Samveldet både i det britiske og det amerikanske folk. Ennå er det imidlertid visse politiske og psykologiske vanskeligheter som må overvinnes, særlig i Amerika. I mange amerikanske kretser, f. eks. blant katolikere, er man fremdeles redd for det «røde spøkelse», og denne stemning har vært utnyttet av
95 de tidligere isolasjonister. For å rydde disse hindringer til side har Samveldet oppløst Komintern. I begrunnelsen for eksekutivkomitéens resolusjon heter det at krigen har skapt et klart skille mellom Hitler-Tyskland og dets vasaller på den ene siden, og de frihetselskende folk på den annen. De kulturelle og sosiale forhold og arbeiderbevegelsens stilling i de allierte land er imidlertid så
100 forskjellig at en sentralisert internasjonal arbeiderorganisasjon ikke vil bety en støtte, men en hindring i kampen mot fascismen. De kommunistiske partier blir løst fra sine forpliktelser mot Komintern, og de blir oppfordret til å sette alt inn for å vinne krigen.

105 Oppløsningen har gjort et meget sterkt inntrykk i De forente stater. I amerikansk presse har det vært sagt at oppløsningen av Komintern er den største politiske seier som de allierte har vunnet under krigen, og den er karakterisert

110 som et mesterstykke av politisk strategi fra Stalins side. Det vil også ha stor
betydning i de nøytrale og okkuperte land, særlig i de land hvor den katolske
kirke har innflytelse. Oppløsningen av Komintern har videre som rimelig kan
være skapt stor forvirring i aksemaktenes propaganda. Antikominternpakten var
selve det ideologiske grunnlag for alliansen mellom aksemaktene. Samtidig har
115 Roosevelt sendt en særlig ambassadør, Joseph Davis, med et personlig brev til
Stalin. Davis er en stor forretningsadvokat som var ambassadør i Moskva fra
1936-38, og som oppnådde å komme i et meget godt personlig forhold til Stalin
og andre av Sovjet-Samveldets ledere. Senere har han i bøker, artikler og film
arbeidet for å skape forståelse mellom Samveldet og De forente stater. Churchill
120 nevnte i sin tale til den amerikanske kongress at både han og president Roosevelt
håpet at det ville bli mulig å arrangere et personlig møte med Stalin. Hele denne
utvikling viser at den «store koalisjon» mot Hitler er fast sammentømret, og det
lover godt for fremtiden. Et godt samarbeid mellom vestmaktene og Sovjet-
Samveldet er ikke bare en betingelse for seier over aksemaktene. Det er også den
første betingelse for en varig fred.

Kilde

Arne Ording: 100 kronikker. Oslo 1946, s. 222-226.

Emner

Andre verdenskrig, Kommunisme, Krig, Radiotale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/oppløsningen-av-komintern>